

مجموعه سوالات مفهومی درس علوم و فنون یازدهم انسانی

فروردین ۱۴۰۳

تهیه شده توسط دبیرخانه زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

همکاران این مجموعه :

خانم صبرینه آسبان - استان هرمزگان

خانم مرضیه نوروزیان - آقای مسعود شیرزاده - استان همدان

آقای احمد حیدری - استان یزد

آقای ستار پیر عین الدین - استان آذربایجان شرقی

آقای رامین مردم خواه - استان آذربایجان غربی

آقای مالک قاسمی - استان اردبیل

آقای بهرام تیموری - استان اصفهان

خانم سیما هاشمی - استان ایلام

خانم پرستو افراشته - استان البرز

آقای حسن زیارتی - آقای حسن عمرانی - آقای سید مهدی موسوی - استان بوشهر

خانم طاهره موسی زاده مقدم - شهر تهران

خانم ماندانا ساسان پور - استان چهارمحال و بختیاری

تدوین و تصحیح : هادی کرمی ، دبیر دبیرخانه راهبری کشوری زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان

لازم به ذکر است سوالات این مجموعه به گونه ای طراحی شده است که تمامی سطوح دانش آموزان (برخوردار ، نیمه برخوردار و کم برخوردار) را شامل شود.

علوم و فنون ۲ یازدهم انسانی

درس ۱

۱	در هریک از موارد زیر، واژه‌های درست را از داخل کمانک انتخاب کنید الف) (مکاتیب - مجالس سبعه) مجموعه نامه‌های مولاناست که به قلم خود نوشته شده است. ب) جامی، معروف‌ترین شاعر قرن نهم، کتاب خود، بهارستان، را به شیوه (گلستان - بوستان) سعدی نوشت. طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس										
۲	درست یا نادرست بودن عبارات زیر را مشخص کنید. نجم‌الدین رازی از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارسته قرن هفتم است. الف) ب) در قرن هشتم، قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی عرصه وسیعی نیافت و از ایران پای فراتر نهد. طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس										
۳	عبارت زیر معرف کدام شاعر یا نویسنده است؟ « در تصوّف و طریقت مقامی بلند داشت. وی سرسلسله صوفیان نعمت‌اللّٰهی به شمار می‌رود. دیوان شعرش مضامین عرفانی دارد.» طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس										
۴	هر یک از موارد گروه «الف» در جدول زیر، مربوط به کدام یک از شخصیت‌های گروه «ب» است؟ (یک مورد اضافه است) <table border="1"> <thead> <tr> <th>الف</th><th>ب</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>الف) از مورخان مشهور ایران و نویسنده کتاب «تاریخ گزیده» است.</td><td>۱- شمس قیس رازی</td></tr> <tr> <td>ب) از غزل‌پردازان برجسته قرن هشتم است؛ شاعری که غزل‌های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.</td><td>۲- خواجه کرمانی</td></tr> <tr> <td></td><td>۳- حمدالله مستوفی</td></tr> </tbody> </table> طراح سوال : صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	الف	ب	الف) از مورخان مشهور ایران و نویسنده کتاب «تاریخ گزیده» است.	۱- شمس قیس رازی	ب) از غزل‌پردازان برجسته قرن هشتم است؛ شاعری که غزل‌های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.	۲- خواجه کرمانی		۳- حمدالله مستوفی		
الف	ب										
الف) از مورخان مشهور ایران و نویسنده کتاب «تاریخ گزیده» است.	۱- شمس قیس رازی										
ب) از غزل‌پردازان برجسته قرن هشتم است؛ شاعری که غزل‌های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.	۲- خواجه کرمانی										
	۳- حمدالله مستوفی										
۵	در جدول زیر، اثر مربوط به هر کدام از شاعران و نویسندگان را به هم متصل کنید. (در ردیف ب یک مورد اضافی است). <table border="1"> <tbody> <tr> <td>الف</td><td>ب</td></tr> <tr> <td>۱- اخلاق‌الاشراف</td><td>جامی</td></tr> <tr> <td>۲- تذکره‌الاولیا</td><td>عبید زاکانی</td></tr> <tr> <td>۳- بهارستان</td><td>نجم‌الدین رازی</td></tr> <tr> <td>۴- مرصاد العباد</td><td>عطار نیشابوری</td></tr> </tbody> </table>	الف	ب	۱- اخلاق‌الاشراف	جامی	۲- تذکره‌الاولیا	عبید زاکانی	۳- بهارستان	نجم‌الدین رازی	۴- مرصاد العباد	عطار نیشابوری
الف	ب										
۱- اخلاق‌الاشراف	جامی										
۲- تذکره‌الاولیا	عبید زاکانی										
۳- بهارستان	نجم‌الدین رازی										
۴- مرصاد العباد	عطار نیشابوری										

طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	سلمان ساوجی	
طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	گزینه صحیح را انتخاب کنید. ۱-۶ آثار زیر به ترتیب از چه کسانی است؟ (دیوان شمس، بوستان، عشاق نامه، رساله دلگشا) الف) شمس تبریزی، حمدالله مستوفی، سعدی، فخرالدین عراقی ب) زاکانی، سعدی، فخرالدین عراقی، مولانا ج) مولانا، سعدی، فخرالدین عراقی، عبید زاکانی د) مولانا، سعدی، جامی، فخرالدین عراقی ۲-۶ در کدام گزینه هر دو شاعر از داستان های نظامی پیروی کرده و مانند آن مثنوی سروده اند؟ الف) جامی، سلمان ساوجی ب) خواجه کرمانی، سعدی ج) جامی، منوچهری د) سلمان ساوجی، فرخی سیستانی ۳-۶ کدام قالب شعری در سبک عراقی برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد و مولوی حماسه های عرفانی در آن قالب سرود؟ الف) مثنوی ب) غزل ج) قصیده د) رباعی ۴-۶ مثنوی <u>جمشید و خورشید</u> سروده کیست و به تقلید از داستان های کدام شاعر سروده شده است؟ الف) عبید زاکانی، عطار ب) سلمان ساوجی، نظامی ج) جامی، عطار د) حافظ، خواجه کرمانی	۶
طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	موضوع هر یک از آثار زیر را بنویسید؟ الف) منظومه موش و گربه : ب) کتاب تاریخ جهانگشا:	۷
طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	دلیل کم رونق شدن بازار قصیده در قرن هشتم را توضیح دهید؟	۸
طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	حملة مغول بر محتوای شعر و نثر قرن هفتم چه تأثیراتی گذاشت؟ (ذکر دو مورد)	۹
طراح سوال: صبرینه آسبان استان هرمزگان، شهرستان بندرعباس	شعر سبک عراقی را با شعر سبک خراسانی از <u>نظر قالب</u> مقایسه کنید؟	۱۰

پاسخ نامه سوالات درس ۱

ردیف	
۱	الف) مکاتیب ب) گلستان
۲	الف) درست ب) نادرست
۳	شاه نعمت‌الله ولی
۴	الف) حمدالله مستوفی ب) خواجوی کرمانی
۵	۱- اخلاق الاشراف = عبید زاکانی ۲- تذکر الاولیا = عطار نیشابوری ۳- بهارستان = جامی ۴- مرصادالعباد = نجم الدین رازی (معروف به نجم دایه)
۶	گزینه صحیح را انتخاب کنید. ۱- ۶- گزینه «ج» مولانا، سعدی، فخرالدین عراقی، عبید زاکانی. ۲- ۶- گزینه «الف» جامی، سلمان ساوجی ۳- ۶- گزینه «الف» نکته: {در قرن هفتم قصیده کمرنگ شد و غزل که زبان دل و عشق بود جای آن را گرفت و قالب مثنوی نیز برای ظهور اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آمد و در نمونه‌های ارزشمندی مانند: مثنوی مولوی حماسه‌ای عرفانی سروده شد که قهرمانش، انسان پاک نهاد و خداجویی است که به نبرد با هوای نفس می‌پردازد.} ۴- ۶- گزینه «ب» نکته: {سلمان از شاعران قرن هشتم در غزل توجه به سعدی و مولوی داشته است.}
۷	الف) منظومه «موش و گربه» ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه طنز و تمثیل بیان کرده است. ب) کتاب «تاریخ جهانگشا» در شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح.

۸	از بین رفتن دربارهای ادب دوست ایرانی تبار
۹	۱- ویرانی بناها و آبادانی‌ها، ۲- تباه شدن بنیان فرهنگ و اخلاق، ۳- مایوس شدن دوستداران فرهنگ و اخلاق و روی آوردن آنها به تصوف، ۴- روی آوردن دوستداران فرهنگ به ادبیاتی که برعواطف انسانی، ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، آزادگی و بی‌ثباتی دنیا تکیه داشت.
۱۰	شعرسبک خراسانی قالبش بیشترقصیده است . اما شعرسبک عراقی بیشتردر قالب غزل است.

درس دوم

۱- معادل پایه آوایی « فریدونی » در مصراع زیر مشخص کنید. (حسابت را کنار جام بگذارم)	
طراح: مرضیه نوروزیان. ناحیه ۲ استان همدان	
۲- شکل هجایی زیر در کدام مصراع دیده می شود؟ « /U -- /U -- /U -- U - - - » الف) خدایا تو دانی که بر ما چه آمد ب) اسیرش نخواهد رهایی زبند ج) دلم را داغ عشقی بر جبین نه د) ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی	
طراح: مرضیه نوروزیان. ناحیه ۲ استان همدان	
۳- هر کدام از گزینه‌های جدول زیر را با گزینه‌های مربوط در ستون روبه رو پیوند دهید.	
الف: - U - / - U - / - U - / - U -	۱- زبانم را بیانی آتشین ده
ب: - U - - /U - - / U - - /U - - / U -	۲- وان دل که با خود داشتم با دل ستانم می‌رود
ج: - - - U - - - / U - - - /U - - - / U -	۳- شکارش نجوید خلاص از کمند
د: - U U - / - U U - / - U U - / - U U -	۴- یار تویی ، غارتویی، خواجه نگه دار مرا

طراح: مرضیه نوروزیان. ناحیه ۲ استان همدان

۴- معادل نشانه‌های هجایی زیر واژه بنویسید.

الف) U -- : (ب) U - - :-

ج) U --- :- (د) U - - :-

طراح: مرضیه نوروزیان. ناحیه ۲ استان همدان

۵- در گزینه‌های زیر بیت‌هایی را که پایه‌های آوایی یکسانی دارند، مشخص کنید.

الف) ای ساربان آهسته ران کارام جانم می رود وان دل که با خود داشتم با دل ستانم می‌رود

ب) عنکبوتی را به حکمت دام داد صدر عالم را در او آرام داد

ج) چه خوش صید دلم کردی بنازم چشم مست را که کس آهوی وحشی را از این بهتر نمی‌گیرد

د) هرکسی را سیرتی بنهاده اند هرکسی را اصطلاحی داده اند

و) محمل بدار ای ساربان تندی مکن با کاروان کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود

ه) زکوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی

طراح: مرضیه نوروزیان. ناحیه ۲ استان همدان

۶- با توجه به بیت زیر در کدام گزینه پایه‌های آوایی به درستی تفکیک شده است؟

«زحسرت بر سرو بر رو همی زد به سانِ فاخته کوکو همی زد»

الف) ز حس رت / بر سَ رُ بر / رو ه می زد /

ب) ز حس رت بر / سَ رُ بر رو / ه می زد /

طراح: مسعود شیرزاده. استان همدان

۷- برای هر یک از پایه‌های آوایی زیر مثالی بنویسید. (پایه آوایی بسازید)

الف) هر که چیزی : (ب) آمدنش:

ج) هماهنگی: (د) زمینی:

و) چشمانمان: (ی) حرکاتش:

طراح: مسعود شیرزاده. استان همدان

۸- درنگ‌های پایانی هر پایه یا رکن در مصراع اول بیت زیر را مشخص کنید.

« خداوندا شبم را روز گردان چو روزم بر جهان پیروز گردان »

طراح: مسعود شیرزاده. استان همدان

۹- پایه آوایی دوم را در گزینه (الف) و پایه سوم را در گزینه (ب) مشخص کنید.

الف) سینه مالا مال درد است ای دریغا مرهمی

ب) خوشانی نامه‌ای دیگر سرودن

طراح: مسعود شیرزاده. استان همدان

۱۰- بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی تفکیک کنید.

«تا نگردي بی خبر از جسم و جان کی خبر یابی ز جانان یک زمان»

			پایه‌های آوایی
			نشانه‌های هجایی

طراح: مسعود شیرزاده . استان همدان

پاسخ نامه درس ۲

(۱) حسابت را

(۲) الف

(۳) ۱:ج ۲:الف ۳:ب ۴:د

(۴) الف: فاعولن ب: فاعلاتن ج: مفاعیلن د: مستفعلن

(۵) الف، و / ب، د / ج، ه /

(۶) ب

(۷) الف: گفته بودم ب: جانِ دلم ج: تو را دیدم د: کنارم و: دیدم که او ی: پرسانم

«نظر مصحح در این باره صائب است»

(۸) پایه اول هجای چهارم (دا) پایه دوم هجای چهارم (رو) پایه سوم هجای سوم (دان)

(۹) الف: مفاعیلن ب: فاعولن

(۱۰)

پایه‌های آوایی	تا نَ گر دی	بی خَ بر عَز	جس مُ جان
	کی خَ بر یا	بی زِ جا نان	یک زَ مان
نشانه‌های هجایی	- U -	- - U -	- U -

درس ۳

مبحث «تشبیه»

(۱) در کدام گزینه تشبیه دیده نمی شود؟

(الف) چو گل بگشاد لب را در ملاحظه/ زبان بگشاد بلبل در فصاحت (ب) گفت به مجنون صمنی در دمشق/ کای شده مستغرق دریای عشق (ج) خرد را چاشنی بخش از کلامم/ زبان را چرب و شیرین کن به کامم طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۲) ارکان تشبیه را در ابیات زیر مشخص کنید. (الف) سینه باید گشاده چون دریا/ تا کند نغمه ای چو دریا ساز (ب) سلسله موی دوست، حلقه دام بلاست/ هر که در این حلقه نیست، فارغ از این ماجرا ست طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۳) دو پایه اصلی تشبیه (مشبه و مشبه به) را در بیت مشخص کنید. باران اشکم می دود، وز ابرم آتش می جهد/ با پختگان گو این سخن، سوزش نباشد خام را طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۴) در ابیات زیر، ادات تشبیه را بیابید. - دو چشم مست میگونست ربود آرام بیداران/ دو خواب آلوده، بربودند عقل از دست هشیاران - تا روی گل وش تو برفت از جهان لطف/ در دیده ای به جای گل سرخ خار رفت - ز فکر تیره شان زد بر افق چتر/ سحابی قیر گون پر وحشت و غم - شور فرهاد کجا کم شود از پاسخ تلخ/ رو ترش کردن شیرین به شکر می ماند - خیال قد سرو آساش چون در چشم من بنشست/ مرا بر جویبار دیده سرو بوستانی بود - شب سیاه بدان زلفکان تو ماند/ سپید روز به پاکی رخان تو ماند طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۵) تشبیه را در ابیات زیر مشخص کنید و نوع آن را (فشرده یا گسترده) بنویسید. (الف) پشت چون آیینه بر دیوار حیرت داده ایم/ والہ خار و گل این باغ و بستانیم ما (ب) از لعل تو گر یابم انگشتی زنهار/ صد ملک سلیمانم در زیر نگین باشد (ج) خام را جز آتش هجر و فراق/ کی پزد کی وارهند از نفاق طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۶) وجه شبه را در تشبیهات زیر بیابید. (الف) گرت ز دست برآید چو نخل باش کریم/ ورت ز دست نیاید چو سرو باش آزاد (ب) سپید شد چو درخت شکوفه دار سرم/ وزین درخت همین میوه غم است برم (ج) همگنان خاموش گرد بر گردش به کردار صدف بر گرد مروارید (د) نفس کز گرمگاه سینه می آید برون، ابری شود تاریک، چو دیوار ایستد در پیش چشمانت طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.
(۷) تعداد تشبیه در کدام بیت کمتر است؟ آن ها را مشخص کنید. (الف) زمین چو سینه سهراب زیر جوشن برگ/ فرو نشسته در آن ناوک صنوبر و غان (ب) چو دریای خون شد همه دشت و راغ/ جهان چون شب و تیغ ها چون چراغ (ج) آتش عشقت را در خرمن وجودم بیفکن، سبزینه محبت را در برگ های به زردی گراییده وجودم بدوان. (د) درختان را به خلعت نوروزی قبای سبز ورق در برگرفته و اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع، کلاه شکوفه بر سر نهاده.

طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.

۸) در کدام بیت جای مشبه و مشبه به با بقیه ابیات متفاوت است؟
الف) در هر طرف ز خیل حوادث کمین گهی است/ زان رو عنان گسسته دواند سوار عمر
ب) ای دفتر حسن تو را فهرست خط و خال ها/ تفصیل ها پنهان شده در سایه اجمال ها
ج) لب لعل تو به این آب نخواهد ماندن/ دور فرماندهی خاتم جم می گذرد
طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.

۹) در کدام بیت مشبه بر مشبه به برتری داده شده است؟
الف) بخندد همی باغ چون روی دلبر/ ببوید همی خاک، چون مشک اذفر
ب) مادری دارم بهتواز برگ درخت و دوستانی بهتر از آب روان
ج) تو سرو جویباری، تو لاله بهاری/ تو یار غمگساری، تو حور دلربایی
طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.

۱۰) در کدام ابیات هر دو نوع تشبیه فشرده و گسترده دیده می شود؟ تشبیهات را مشخص کنید.
الف) مرا در دل درخت مهربانی/ به چه ماند؟ به سرو بوستانی
ب) چشمه خورشید تویی، سایه گه بید منم/ چون که زدی بر سر من پست و گدازنده شدم
ج) پشت هیچستان چتر خواهش باز است، تا نسیم عطشی در بن برگی بدود، زنگ باران به صدا می آید
د) پیداست از گلاب سرشکم که من چو گل/ یک روز خنده کردم و عمری گریستم
طراح: احمد حیدری سرگروه درس ادبیات فارسی استان یزد.

پاسخ نامه درس ۳

پاسخنامه سؤالات فنون ادبی ۲ درس سوم مبحث «تشبیه»
۱) پاسخ: در بیت الف تشبیهی وجود ندارد. حرف «چو» در بیت به معنی وقتیکه آمده است و حرف ربط یا پیوند است. بیت ب: دریای عشق تشبیه فشرده اضافی یا بلیغ اضافی است. بیت ج: کلام به چاشنی خرد تشبیه شده است.
۲) پاسخ: الف) سینه چون دریا گشاده باید= مشبه: سینه/ مشبه به: دریا/ ادات تشبیه: چون/ وجه شبه: گشاده ب) سلسله مو= مو: مشبه/ سلسله: مشبه به/ مو حلقه دام است= مو: مشبه/ حلقه دام: مشبه به
۳) پاسخ: مشبه: اشک/ مشبه به: باران
۴) پاسخ: توضیح: به جز ادات پرکاربرد که در تشبیه رایج است (چون، مثل، مانند و چو) ادات دیگری نیز در تشبیه به کار می روند. - دو چشم مست میگونت ربود آرام بیداران/ دو خواب آلوده، بر بودند عقل از دست هشیاران= گون - تا روی گل وش تو برفت از جهان لطف/ در دیده ای به جای گل سرخ خار رفت= وش - ز فکر تیره شان زد بر افق چتر/ سحابی قیر گون پر وحشت و غم= گون - شور فرهاد کجا کم شود از پاسخ تلخ/ رو ترش کردن شیرین به شکر می ماند= می ماند

- خیال قد سرو آساش چون در چشم من بنشست / مرا بر جویبار دیده سرو بوستانی بود= آسا = شب سیاه بدان زلفکان تو ماند/ سپید روز به پاکی رخان تو ماند= ماند
(۵) پاسخ: الف) ما چون آینه= گسترده/ دیوار حیرت= فشرده اضافی ب) انگشتی زنهار= فشرده اضافی ج) آتش هجر و فراق= دو تشبیه فشرده اضافی
(۶) پاسخ: الف: کریم بودن و آزاد بودن ب) سپید شدن ج) خاموش بودن د) تاریک شدن / در پیش چشم ایستادن
(۷) پاسخ: الف) زمین چو سینه سهراب/ جوشن برگ/ ناوک صنوبر/ ناوک غان= ۴ تشبیه ب) دشت چون دریا/ راغ چون دریا/ جهان چون شب/ تیغ چون چراغ= ۴ تشبیه ج) آتش عشق/ خرمن وجود/ سبزینه محبت/ برگ های وجود= ۴ تشبیه د) قباي ورق/ اطفال شاخ/ کلاه شکوفه= ۳ تشبیه
(۸) پاسخ: الف) خیل حوادث به ترتیب: مشبه به و مشبه/ سوار عمر= به ترتیب مشبه به و مشبه ب) دفتر حسن= به ترتیب مشبه و مشبه به/ فهرست خط و خال ها= به ترتیب مشبه به و مشبه ج) لب لعل= به ترتیب مشبه و مشبه به. در این ترکیب مشبه در جای مضاف و مشبه به در جای مضاف الیه قرار گرفته است.
(۹) پاسخ: در گزینه « الف » باغ به روی دلبر و خاک به مشک اذفر تشبیه شده است. در گزینه « ج » معشوق به سرو و لاله بهاری و حور تشبیه شده است. اما در گزینه « ب » مادر به برگ درخت تشبیه شده است اما از آن هم بهتر دانسته شده است. در حقیقت مشبه بر مشبه به (برگ درخت) تفضیل و برتری دارد. در مصراع دوم بیت نیز، دوستان شاعر به مانند آب روان و برتر از آن تشبیه شده اند.
(۱۰) پاسخ: ابیات «الف» و «د» دارای هر دو نوع تشبیه هستند. الف) درخت مهربانی= تشبیه فشرده اضافی/ مهربانی به سرو بوستانی= تشبیه گسترده سه رکنی ب) چشمه خورشید= فشرده اضافی/ تو خورشید هستی= فشرده اسنادی/ من سایه گه بید هستم= فشرده اسنادی ج) چتر خواهش= فشرده اضافی/ نسیم عطش= فشرده اضافی/ زنگ باران= فشرده اضافی د) گلاب سرشک= فشرده اضافی/ من همچو گل= گسترده سه رکنی
توضیح: با توجه به اینکه بسیاری از دانش آموزان در مبحث تشبیه و مجاز و استعاره اقدام به حفظ نمونه ها می کنند و برای آشنایی بیشتر و شناخت بهتر دانش آموز و سنجش دقیق تر، به جز نمونه های درس تشبیه، نمونه هایی از کل کتاب فنون ادبی از دروس مجاز، استعاره، کنایه و دروس عروض فنون ۲ و نیز نمونه های خارج کتاب استفاده شد. در نمونه های کتاب نیز نوع سؤال از بیت با عنوان سؤال کتاب تغییر داده شد.

۱: درست یا نادرست بودن، جملات زیر را مشخص کنید.

الف: در شعر دوره سبک عراقی، چهارچوب زبان همان چهارچوب زبان سبک خراسانی است که تا حدودی مختصات جدید یافته است.

ب: در شعر دوره سبک عراقی، کاربرد قصیده بیشتر شد و تخلص در انتهای آن تثبیت گردی.

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۲: در هر یک از عبارت‌های زیر، گزینه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف: شعر دوره سبک عراقی از دربار خارج شد و قصیده از رونق افتاد. (ویژگی ادبی _ ویژگی فکری)

ب: در شعر سبک عراقی، لغات فارسی اصیل قدیم کم شد و جای آن‌ها را لغات عربی گرفت. (ویژگی زبانی _ ویژگی ادبی)

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۳: هر یک از موارد ستون الف را به گزینه مناسب خود در ستون ب وصل کنید.

الف	ب
ستایش عشق	سبک خراسانی
شادی گرا	سبک عراقی
باور به اختیار و اراده	سبک خراسانی
فراق	سبک عراقی

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۴: در هر یک از ابیات زیر، کدام ویژگی فکری سبک مربوط، دیده می‌شود؟

الف: پرورده عشق شد سرشتم / جز عشق میاد سرنوشتم (سبک عراقی)

ب: نگر تا چه گوید بر آن کار کن / خرد برگزین، این جهان خوار کن (سبک خراسانی)

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۵: عبارت زیر را با کلمات داخل کمانک کامل کنید.

الف: در قرن ششم، چنین مرسوم بود که برخی از نویسندگان آثار موجود را که به (نثر ساده _ نثر فنی) بود، به (نثر ساده _ نثر فنی) باز می‌نوشتند.

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۶: هر یک از موارد ستون الف را به گزینه مناسب آن در ستون ب وصل کنید.

الف	ب
محاكمه اللغتين	ظهیرالدین
انوار سهیلی	امیر علیشیر نوایی
بابرنامه	ملاحسین کاشفی

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۷: تاریخ نویسی از اوایل به سبب علاقه شدید آنان به ثبت وقایع مربوط به پدران و اجدادشان شروع شد و در هم ادامه یافت.

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۸: کاربرد کدام واژه، بیت زیر را در زمره شعر سبک عراقی، قرار می‌دهد؟

خام را جز آتش هجر و فراق کی پزد، کی وارهند از نفاق ؟

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۹: برای بیت زیر یک مورد ویژگی زبانی و یک مورد ویژگی فکری بنویسید.

رفت آن مسکین و سالی در سفر در فراق دوست، سوزید از شرر

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

۱۰: برای بیت زیر، یک مورد ویژگی فکری و یک مورد ویژگی ادبی، بنویسید، سپس مشخص کنید که این بیت، مربوط به کدام سبک است ؟

هر نفس آواز عشق، می‌رسد از چپ و راست

ما به فلک می‌رویم، عزم تماشا که راست

ما به فلک بوده‌ایم، یار ملک بوده‌ایم

باز همان جا رویم ، جمله که آن شهر ماست

(ستار پیر عین الدین، ناحیه ۲، تبریز، آذربایجان شرقی)

پاسخ نامه سوالات درس ۴

۱: الف: درست ب: نادرست

۲: الف : ویژگی ادبی ب: ویژگی زبانی

۳: به ترتیب : عراقی، خراسانی، خراسانی ، عراقی

۴: الف : ستایش عشق ب: ستایش خرد

۵: نثر ساده _ نثر فنی

۶: به ترتیب: امیر علیشیر نوایی، ملاحسین کاشفی، ظهیرالدین

۷: دوره مغول _ دوره تیموری

۸: هجر و فراق

۹: زبانی : کاربرد (سوزید) در معنای (سوخت) ، کاربرد لغات عربی مانند: مسکین، سفر، فراق

فکری : هجران و فراق ، غمگرایی

۱۰: فکری : ستایش عشق ، اشاره به این که انسان از عالم معنا به جهان هستی پای نهاده و در نهایت نیز به آنجا باز خواهدگشت.(هر جمله

درست متناسب با متن)

ادبی : آواز عشق : اضافه استعاری ، چپ و راست مجازا همه جا ، چپ و راست تضاد هم دارد (هر آرایه‌ی ادبی درست دیگر)

این بیت مربوط به سبک عراقی است.

درس ۵

۱- رکن دوم و خوشه‌های هجایی آن را در مصراع « چرخ بازیگر از این بازیچه‌ها بسیار دارد » بنویسید.

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۲- برای خوشه‌های هجایی زیر ، یک وزن واژه و یک واژه مناسب بنویسید.

(- U U -) وزن واژه : واژه :

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۳- پایه‌های آوایی ، وزن و نشانه‌های هجایی بیت زیر را بنویسید.

خداوندا شبنم را روز گردان چو روزم برجهان پیروز گردان

پایه‌های آوایی			
وزن			
نشانه‌های هجایی			

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۴- اگر مصراع یک بیتی از پایه‌های آوایی منظم تشکیل شده باشد ، به این پایه‌های تکراری و هماهنگ می‌گوییم.

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۵- وزن هر یک از نشانه‌های زیر را بنویسید.

الف) U U - - : ب) - U - - :

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۶- وزن کدام یک از ابیات زیر ، از گونه پایه های آوایی همسان تشکیل شده است؟

الف) خوش می روی به تنها تن ها فدای جانت / مدهوش می گذاری یاران مهربانت

ب) من به هر جمعیتی نالان شدم / جفت بد حالان و خوش حالان شدم

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۷- هر یک از مصراعهای زیر ، از تکرار کدام پایه های آوایی همسان ساخته شده است؟

الف) به گیتی هر کجا درد و دلی بود

ب) مرنجان دلم را که این مرغ وحشی

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۸- نشانه های هجایی معادل « سینه مالامال درد است » کدام است؟

الف) - U - - U - - (ب) - U U - - U - - (پ) - - U - - U - - (ت) - U U - - U U - -

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۹- وزن کدام دو مصراع یکسان است؟

الف) بضاعت نیاوردم الا امید

خدایا ز عفو مکن نا امید

ب) عزیزا کاسه چشمم سرایت

میان هر دو چشمم جای پایت

پ) خوشا از نی خوشا از سر سرودن

خوشا نی نامه ای دیگر سرودن

ت) تا نگردي بی خبر از جسم و جان

کی خبر یابی ز جانان یک زمان

۱) الف - ب ۲) ب - ت

۳) ب - پ

۴) ت - پ

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

۱۰- کدام یک از نظر وزن متفاوت است؟

الف) جانان من (ب) مداوم (پ) مرنجان (ت) نبینم

طراح: رامین مردم خواه / منطقه: مرحمت آباد. آذربایجان غربی

پاسخ نامه درس ۵

۱- گر / / / زین/ با (- U - -)

۲- مفتعلن / روح تویی	
۳-	خُ / دا / ون / دا / شَ / بَم / را / رو / ز / گر / دان / چُ / رو / زَم / بر / جَ / هان / پی / رو / ز / گر / دان مفاعیلن / مفاعیلن / فعولن U / --- U / --- U --
۴- پایه های آوایی همسان	
۵-	الف (فعلاتن ب) مستفعّلن
۶-	گزینه ب : فعلاتن فعلاتن فاعلن
۷-	الف) مفاعیلن / مفاعیلن / فعولن ب) فعولن / فعولن / فعولن / فعولن / فعولن
۸-	گزینه پ / فعلاتن / فعلاتن
۹-	گزینه ۳ / مفاعیلن مفاعیلن فعولن
۱۰-	گزینه الف

درس ششم

۱- با توجه به مبحث مجاز، کدام گزینه درست است؟ الف) کاربرد کلمات در معنای غیرمجازی در زبان محاوره و گفت و گوی روزانه بسیار است. ب) مجاز، کاربرد واژه، در معنای غیرحقیقی آن است.

(ج) دریافت معنی غیرمجازی واژه بر اساس علاقه یا پیوند بین آن معنا با معنای حقیقی به ذهن می‌آید.

(د) قرینه، رابطه و پیوندی است که میان معنای حقیقی و غیرحقیقی یک واژه وجود دارد.

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۲- با توجه به مبحث مجاز، کدام گزینه غلط است؟

(الف) کاربرد کلمات در معنای مجازی در زبان محاوره و گفت و گوی روزانه بسیار است.

(ب) مجاز، کاربرد واژه، در معنای غیرحقیقی آن است.

(ج) قرینه، نشانه‌ای در کلام است که ذهن خواننده را از معنای غیرحقیقی دور می‌سازد و به سوی معنای حقیقی آن سوق می‌دهد.

(د) علاقه، رابطه و پیوندی است که میان معنای حقیقی و غیرحقیقی یک واژه وجود دارد.

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۳- در بیت زیر کدام واژه مجاز نیست؟

خروشی برآمد ز دشت و ز شهر غم آمد جهان را از آن کار بهر

(الف) شهر (ب) غم (ج) جهان (د) دشت

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۴- معنای مجازی واژه سر در بیت زیر را مشخص کنید.

اگر سرم برود در سر وفای شما ز سر برون نرود هرگز هوای شما

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۵- واژه سر در کدام مصراع مجاز نیست؟

(الف) سر آن ندارد امشب که بر آید آفتابی

(ج) کار با عشق فتاد از سرم ای عقل برو

(ب) وز حبیبم سر بریدن نیست

(د) سر پر ز شرم و بهایی مراست

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۶- بیت زیر کدام واژه مجاز نیست؟

دیروز اگر سوخت ای دوست غم برگ و بار من و تو

(الف) امروز (ب) دیروز

در باغ می ماند امروز بوی بهار من و تو

(ج) باغ (د) من و تو

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۷- کدام ابزار جنگی در ابیات زیر مجاز نیستند؟

(الف) زمین را به خنجر بشوید همی

(ج) در آن دیار که شمشیر تو برهنه شود

(ب) دست و تیغش برایم تفاوتی ندارد

(د) تهمتن گز اندر کمان راند زود

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۸- کدام گزینه در بیت زیر مجاز ندارد؟

لب سعدی و دهانت ز کجا تا به کجا
این قدر بس که رود نام لبّت بر دهنم

(الف) لب (ب) دهانت (ج) لبّت (د) دهنم

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۹- در ابیات زیر مجاز و قرینه را مشخص نمایید؟

(الف) سپید شد چو درخت شکوفه دار سرم
(ب) مگر که سر بدهم ورنه من ز سر ننه‌م

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

۱۰- واژه جهان در کدام مورد مجاز دارد و چرا؟ توضیح دهید

(الف) جهان پیر است و بی بنیاد، از این فرهادکش فریاد
(ب) جهان دل نهاده بر این داستان

طراح: مالک قاسمی. استان اردبیل

پاسخ نامه درس ۶

۱- پاسخ: گزینه ب

موارد غلط:

(الف) کاربرد کلمات در معنای مجازی در زبان محاوره و گفت و گوی روزانه بسیار است.

(ج) دریافت معنی غیرحقیقی واژه بر اساس علاقه یا پیوند بین آن معنا با معنای حقیقی به ذهن می‌آید.

(د) علاقه، رابطه و پیوندی است که میان معنای حقیقی و غیرحقیقی یک واژه وجود دارد.

۲- پاسخ: گزینه ج

(ج) قرینه، نشانه‌ای در کلام است که ذهن خواننده را از معنای حقیقی دور می‌سازد و به سوی معنای غیرحقیقی آن سوق می‌دهد.

۳- پاسخ: گزینه ب

شهر، دشت و جهان همگی مجاز از مردم

۴- پاسخ تشریحی:

سر اول: مجاز به علاقه جزئی (بدن)

سر دوم: مجاز به علاقه محلیه (قصد)

سر سوم: مجاز به علاقه کلیه (فکر و مغز)

۵- پاسخ: گزینه ج

الف و ب) قصد (محلّیه)

د) وجود (جزئیّه)

۶- پاسخ: گزینه ج

الف) امروز مجاز از بعد از انقلاب

ب) دیروز مجاز از قبل از انقلاب

د) من و تو مجاز از همه

۷- پاسخ: گزینه ج

الف) خنجر مجاز از خون

ب) تیغ مجاز از دشمنی

د) گز مجاز از تیر

۸- پاسخ: گزینه د (دهنم مجاز از سخنم است.)

۹- پاسخ تشریحی

الف) سر مجاز از موی سر و قرینه آن سپید شدن.

ب) سر مجاز از بدن به قرینه لفظی بدهم و سر دوم مجاز از فکر و عقل به قرینه از سر نهادن.

۱۰- پاسخ: گزینه ب

در بیت الف جهان در معنای روزگار است و در بیت ب در معنای مردم جهان است

درس هفتم

(تاریخ ادبیات فارسی در قرن های دهم و یازدهم)

۱- درست و نادرست بودن عبارات زیر را مشخص کنید .

الف) بازتاب طبیعی محیط اجتماعی قرن دهم را در شعر باباغانی می توان دید. (درست - نادرست)

ب) محتشم کاشانی در سرودن شعر مذهبی معروف و ترجیع بند عاشورایی او زبانزد است. (درست - نادرست)

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۲- هریک از شعرای ستون « ب » در یک ویژگی ستون « الف » مشهورند ، نام شاعر را در کمانک مربوط به خود بنویسید. (یک

مورد اضافی است.)

الف	ب
۱- خداوندگار مضامین تازه شعری ()	وحشی بافقی

۲- واقع گرایی، شاخصه اصلی شعرش ()	محتشم کاشانی
۳- خالق المعانی ثانی ()	صائب تبریزی
	کلیم کاشانی

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۳- علت مهاجرت شاعران ایرانی به هندوستان در دوره صفویه چیست ؟

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۴- چرا شاعران قرن دهم با ادامه یافتن سبک عراقی موافق نبودند ؟

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۵- راهکار شاعران قرن دهم برای تغییر در سبک شعر فارسی چه بود ؟

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۶- آیا چاره اندیشی شاعران برای تغییر سبک در قرن دهم نتیجه بخش بود؟ (بلی / خیر)

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۷- بابا فغانی شیرازی نماینده کدام یک از جریان های شعری قرن دهم است ؟

الف) شعر لطیف و فصیح به شیوه حافظ و سعدی (ب) بازگشت به حقیقت گویی و واقع گویی

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۸- عبارت زیر معرف کدام شاعر است ؟

« غزل هایش خیال انگیز و دارای مضامین های بدیع و گاه دور از ذهن است. »

الف) بیدل دهلوی (ب) بابا فغانی شیرازی (ج) کلیم کاشانی (د) وحشی بافقی

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۹- جای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

حکومت صفوی به شعر و درباری و عاشقانه های بی توجه بود.

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

۱۰- مضمون بیت زیر، توجه دربار صفوی را به چه نوع شعری نشان می دهد ؟

« باز این چه شورش است که در خلق عالم است باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است »

طراح: بهرام تیموری - ناحیه ۵ اصفهان

پاسخ نامه درس ۷

۱- الف) نادرست - بازتاب طبیعی محیط اجتماعی قرن دهم در مکتب وقوع تجلی پیدا می کند. (ص ۵۸)

ب) نادرست - ترکیب بندش معروف است و نه ترجیع بند (ص ۶۰)

۲- ۱) صائب تبریزی ۲) وحشی بافقی ۳) کلیم کاشانی (ص ۶۰-۶۱)

- ۳- کم توحه‌ی شاهان صفوی نسبت به شاعران - شاعرنوازی و ادب‌گرایی سلاطین هند (ص ۵۹)
- ۴- چون معتقد بودند که سبک عراقی از واقعیت دور شده و کاملاً جنبه‌ی ذهنی و تخیلی یافته است. (ص ۵۹)
- ۵- بازگشت به سوی حقیقت‌گویی و واقع‌گویی (ص ۵۹)
- ۶- خیر (ص ۵۸)
- ۷- الف (ص ۵۸)
- ۸- الف (بیدل دهلوی (ص ۶۱)
- ۹- ستایشی - زمینی (ص ۶۰)
- ۱۰- شعر مذهبی و غیر ستایشی / شعر عاشورایی و مذهب شیعه (ص ۶۰)

درس هشتم

۱ - پایه‌های آوایی این بیت کدام است؟

مسلمانان مرا وقتی دلی بود / که با وی گفتمش هر مشکلی بود. (۵/۰)

الف) فعلاتن ب) مفاعیلن ج) مفتعلن د) مستفعلن

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۲- کدام گزینه براساس الگوی هجایی (U - -) سروده شده است؟ (۵/۰)

الف) نترسم که با دیگران خو کنی
ب) در ره عشق نشد کس به یقین محرم راز
ج) یار در خوبی قیامت می‌کند
د) ز یزدان دان، نه از ارکان، که کوتاه‌دیدگی باشد

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۳- با خوانش درست بیت و با توجه به پایه‌های آوایی، جدول زیر را کامل کنید. (۱)

هین سخن تازه بگو تا دو جهان تازه شود / وارهد از حدّ جهان، بی حد و اندازه شود

تا زِ شَوَد		تا زِ بِ گو	
دا زِ شَوَد			وا رَ ه دَز

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۴- هر یک از واژه‌های ستون الف را به وزن واژه یا خوشه‌های هجایی مربوطه در ستون ب وصل کنید. (در ستون ب یک مورد اضافی است) (۱)

الف	ب
می‌دوید	فعولن
عمارَت	مستفعلن
مَرْدُمَ نَما	U - -
تماشایی	مفتعلن
	U - -

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۵ - پایه‌هایی آوای کدام بیت با بیت زیر برابر است؟ (۵/۰)

بخندد همی باغ چون روی دلبر / ببوید همی خاک چون مشک اذفر

الف) دریا دلان راه سفر در پیش دارند / پا در رکاب راهوار خویش دارند

ب) سعادت به بخشایش داور است / نه در چنگ و بازوی زور آور است

ج) خویش را دیدند سیمرغ تمام / بود خود سیمرغ، سی مرغ تمام

د) محتسب مردی به ره دید و گریبانش گرفت / مست گفت: «ای دوست، این پیراهن است افسار نیست»

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۶ - نشانه‌های هجایی ارکان زیر را بنویسید. (۵/۰)

الف) فعولن ب) مستفعلن

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۷ - کدام مصرع تکرار رکن (مستفعلن) است؟ (۵/۰)

الف) ای به ازل بوده و نابوده ما ب) جرمی ندارم بیش از این کز جان وفادارم تو را

ج) سوزد مرا سازد مرا در آتش اندازد مرا د) گر تمنای تو از خاطر ناشاد رود

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۸ - پایه‌های آوایی این بیت کدام است؟ (۵/۰)

تو حکیمی تو عظیمی تو کریمی تو رحیمی / تو نماینده‌ی فضلی تو سزاوار ثنایی

الف) مفاعیلن ب) مستفعلن ج) فعولن د) فعلاتن

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

۹ - مصرع « خدایا به خواری مران از درم » سه رکنی است یا چهار رکنی؟ (۰/۵)

۱۰ - وزن واژه « هر دلی را » کدام مورد است؟ (۰/۵)

الف) مفاعِلن ب) فاعلاتن ج) مفتعلن د) مستفعلن

طراح: سیما هاشمی - استان ایلام - شهرستان بدره

پاسخنامه درس ۸

۱- گزینه: ب مفاعیلن (۰/۵)

۲- گزینه: الف نترسم که با دیگران و کنی (۰/۵)

۳ - الف: هین سُ خَ ن / (۰/۲۵) تا دُ جَ هان (۰/۲۵) حَ دِ جَ هان (۰/۲۵) بی حَ دُ ان (۰/۲۵)

۴ - می‌دویدی (- - U) (۰/۲۵) عمارت (فعولن) (۰/۲۵) مردم نما (مستفعلن) (۰/۲۵) تماشایی (U - - -) (۰/۲۵) - مفتعلن اضافی است.

۵ - گزینه: ب فعولن فعولن فعولن فعل (۰/۵)

۶ - گزینه: الف (U - -) / ۲۵. ب: (U - -) (۰/۲۵)

۷ - گزینه: ج سوززد مرا سازد مرا در آتش اندازد مرا (۰/۲۵)

۸ - گزینه: د فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن (۰/۲۵)

۹ - چهار رکنی فعولن فعولن فعولن فعل (۰/۲۵)

۱۰ - گزینه: ب فاعلاتن (U - -) (۰/۵)

درس نهم

۱. ارتباط بین «استعاره» و «مجاز» را توضیح دهید.

طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۲. در بیت زیر از فرخی سیستانی، مشخص کنید کدام (حله) معنای حقیقی و کدام یک معنای استعاری دارد. مفهوم استعاری آن را بنویسید. « با کاروان حله برفتم ز سیستان // با حله ای تنیده ز دل بافته ز جان » طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۳- چگونه می توانیم بفهمیم واژه «ستاره» در جمله ای معنای حقیقی دارد یا غیر حقیقی؟ با ذکر مثال توضیح دهید. طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۴. با توجه به بیت زیر، به پرسش های مربوط به آن پاسخ دهید. « تا تو را جای شد ای سرو روان در دل من هیچ کس می نپسندم که به جای تو بود » الف - واژه استعاره را مشخص کنید؟ ب - نوع استعاره را بنویسید. طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۵. در ترکیب های اضافی زیر، کدام یک اضافه استعاری نیست؟ الف - دست سرما ب - کلاه شکوفه پ - رخ اندیشه ت - زلف سخن طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۶. کدام نوع «منادا» همواره تشخیص (جان بخشی) است؟ چرا؟ طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۷. در بیت زیر یک مورد «تشخیص» و یک مورد اضافه استعاری را مشخص کنید؟ «ای گل تازه که بویی ز وفا نیست تو را خبر از سرزنش خار جفا نیست تو را» طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۸. به چه نوع اضافه ای، اضافه استعاری گفته می شود؟ به طور مختصر توضیح دهید. طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج
۹. واژه «نرگس» در کدام یک از ابیات زیر، از نظر نوع استعاره با سایر ابیات متفاوت است؟ چرا؟ الف - نرگس از چشم تو دم زد بر دهانش زد صبا // درد دندان دارد اکنون می خورد آب از قلم ب - هزاران نرگس از چرخ جهان گرد// فرو شد تا برآمد یک گل زرد

پ - به یک کرشمه که نرگس به خودفروشی کرد / فریب چشم تو صد فتنه در جهان انداخت
ت - نرگس طلبد شیوه چشم تو زهی چشم // مسکین خبرش از سر و در دیده حیا نیست

طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج

۱۰. استعاره موجود در عبارات زیر را بیابید و آن را به یک تشبیه کامل تبدیل کنید.

«شب را به بوستان یکی از دوستان اتفاق مبیت افتاد. موضعی خوش و خرم و درختان درهم. گفتمی که خرده مینا بر خاکش ریخته.»

طراح: پرستو افراشته. ناحیه ۳ کرج

پاسخ نامه درس ۹

۱. هر گاه مجاز بر بنیاد مشابهت استوار باشد و علاقه و پیوند معنای حقیقی و غیر حقیقی علاقه مشابهت باشد، این نوع مجاز را استعاره می گویند.
۲. حله اول : حقیقی حله دوم : استعاره از شعر
۳. با توجه به قرینه آن در جمله. مثال : ستاره ها در آسمان می درخشند. (حقیقی) از چشمانش ستاره می بارید(استعاری)
۴. سرو ؛ استعاره مصرحه
۵. ب - کلاه شکوفه
۶. وقتی غیر انسان مورد خطاب (منادا) قرار گرفته باشد. زیرا آن را انسان پنداشته به او ویژگی انسانی داده ایم.
۷. گل تازه : تشخیص سرزنش خار : اضافه استعاری
۸. هر گاه «مشبه به» حذف می شود و یک ویژگی از آن به «مشبه» اضافه می شود و به صورت ترکیب اضافی می آید.
۹. گزینه ب استعاره مصرحه و سایر ابیات استعاره مکنیه از نوع تشخیص است.
۱۰. خرده مینا ؛ استعاره از گل ها و شکوفه ها ؛ گل ها و شکوفه ها مانند خرده مینا می درخشند.

درس ۱۰

۱. با توجه به ابیات زیر یک ویژگی « قلمرو فکری » را بیان کنید.
« روزگاری شد ز چشم اعتبار افتاده ام // چون نگاه آشنا از چشم یار افتاده ام »
« دست رغبت کس نمی سازد به سوی من دراز // چون گل پژمرده بر روی مزار افتاده ام »

طراح: آقای حسن زیارتی - استان بوشهر - منطقه دلوار

۲- چه عواملی در زمان شاه عباس اول باعث شد ایران از نویسنده قوی دست، خالی بماند؟ ذکر دو مورد

طراح: آقای حسن زیارتی - استان بوشهر - منطقه دلوار

۳. بیت زیر را از نظر کاربرد آرایه تشخیص، اغراق، حس آمیزی بررسی کنید.

« ای گل که موج خنده ات از سر گذشته است آماده باش گریه تلخ گلاب را »

طراح: سجاد عمرانی استان بوشهر شهرستان کنگان

۴. کدام گزینه مربوط به قلمروهای زبانی نثر دوره هندی نیست؟

الف: «می» جای «همی» را گرفته است ب: مطابقت صفت و موصوف به تقلید از عربی

پ: آوردن جملات طولانی ت: کاربرد وجه وصفی

طراح: سید مهدی موسوی - استان بوشهر - بندر ریگ

۵. باتوجه به عبارت زیر « دو ویژگی زبانی » را بیابید.

« در آن هنگام در اردوی معلّا و ممالک محروسه ، شاعران سخنور و سخنوران بلاغت گستر بی شمار بودند. »

طراح: آقای حسن زیارتی - استان بوشهر - منطقه دلوار

۶. تحول شعر از سبک عراقی به سبک هندی را شرح دهید.

طراح: سجاد عمرانی استان بوشهر شهرستان کنگان

۷: سه پدیده کاملاً مشهود در شعر سبک هندی را بنویسید.

پاسخ (۱) بی توجهی به زبان / (۲) بی دقتی در کاربرد جملات / (۳) ورود واژه های عامیانه در شعر

طراح: سجاد عمرانی استان بوشهر شهرستان کنگان

۸ کدامیک از آثار منشور زیر در سبک دوره هندی در حوزه « عرفان » نوشته شده است؟

الف) مجالس المؤمنین (ب) عین الحیات (ج) جامع عباسی (د) عالم آرای عباسی

طراح: آقای حسن زیارتی - استان بوشهر - منطقه دلوار

۹. پاسخ درست را از میان واژه های داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) استفاده از آرایه ادبی (تشبیه - تناقض) در شعر سبک هندی بسیار رواج دارد.

ب) دیباچه اثر عیار دانش (نثر فنی - نثر مصنوع) است.

طراح: آقای حسن زیارتی - استان بوشهر - منطقه دلوار

۱۰. پاسخ مناسب را از داخل کمانک، انتخاب کنید.

الف: کتاب شرفنامه بدلیسی در عثمانی دارای نثر (ساده - فنی) در خارج از ایران نوشته شده است.

ب: از نمونه های نثر بینابین کتاب (مجالس المومنین - احسن التواریخ) است.

طراح: سید مهدی موسوی - استان بوشهر - بندر ریگ

۱-

پاسخ: (نارضایتی شاعر از بخت و اقبال خود) یا (شعر سراسر معنی گراست)

۲-

پاسخ: تاثیر فساد و تیره بختی چند قرن گذشته - کشتار مردم - فرار دسته جمعی افراد باذوق و آزاده از بیم تیغ استبداد - کشته شدن و مردن از بیم گرسنگی

۳-

پاسخ: نسبت دادن خندیدن به گل آرایه تشخیص / مصراع اول آرایه اغراق / گریه تلخ آرایه حس آمیزی

۴-

پاسخ: الف

۵-

پاسخ: استفاده از واژگان عربی مانند اردوی معلّا، ممالک محروسه - پیچیدگی و دشواری معنا - اطناب و کاربرد مفاهیم مترادف.

۶-

پاسخ: این تحول از آن جهت که شعر را به میان عامه مردم برد و با مضمون ها و قلمروهای تازه روبه رو کرد، حرکت سودمندی بود؛ اما از آن رو که افراد کم اطلاع و عامی به شعر روی آوردند و آن را از استواری و سلامت پیشین خود دور ساختند، برای آینده ادبیات زیان بار بود.

۷.

پاسخ (۱) بی توجهی به زبان / (۲) بی دقتی در کاربرد جملات / (۳) ورود واژه های عامیانه در شعر

۸-

پاسخ: گزینه ب.

۹-

پاسخ: الف (تشبیه - ب) نثر مصنوع

۱۰-

پاسخ: الف: ساده ب: احسن التواریخ

				نشانه های هجایی
				وزن واژها
ث) ز رقیب دیو سیرت به خدای خود پناهم مگر آن شهاب ثاقب مددی دهد خدا را				
				پایه های آوایی
				نشانه های هجایی
				وزن واژها
ج) همسایگانم ز آه سحرگاه از حال زارم کردند آگاه				
				پایه های آوایی
				نشانه های هجایی
				وزن واژها
طراح: طاهره موسی زاده مقدم - شهر تهران - استان تهران				
۳	گزینه درست را از میان کمانک برگزینید. الف) به باغ و راغ گر از خاک تیره لاله برآید به خیر مقدم آن زلف و آن کلالة برآید (همسان - همسان دولختی) ب) بهار ار باده در ساغر نمی کردم، چه می کردم؟ ز ساغر گر دماغی تر نمی کردم، چه می کردم؟ (همسان - همسان دولختی) طراح: طاهره موسی زاده مقدم - شهر تهران - استان تهران			
۴	وزن همه بیت های زیر همسان دولختی است؛ به جز..... الف) ز دودیده خون فشانم ز غمت شب جدایی چه کنم که هست اینها گل باغ آشنایی ب) ای خوب تر از لیلی بیم است که چون مجنون عشق تو بگرداند در کوه و بیابانم ج) فاتحه ای چو آمدی بر سر خسته ای بخوان لب بگشا که می دهد لعل لب ت به مرده جان د) به دام زلف تو دل مبتلای خویشتن است بکش به غمزه که اینش سزای خویشتن است طراح: طاهره موسی زاده مقدم - شهر تهران - استان تهران			
۵	کدامیک از بیت های زیر با مصراع «بر بوستان گذشتی یا در بهشت بودی» هم وزن است؟ الف) گل نسبیتی ندارد با روی دل فریبت تو در میان گل ها چون گل میان خاری ب) من دست نخواهم برد الا به سر زلفت گر دسترسی باشد یک روز به یغمایی ج) لب سعدی و دهانت ز کجا تا به کجا این قدر بس که رود نام لب ت بر دهنم د) با خلق هر کس از کرم دایم نکوکاری کند پیوسته باشد محترم حسن سبکباری کند			

	پایه های آوایی	ز ر ق ی ب	دی و سی رت	ب خ دای	خ د پ نا هم
	مگ ران ش	ها ب ثاقب	م د دی د	هد خ دا را	
	نشانه های هجایی	□ □ - □	- □ -	□ □ - □	- □ -
	وزن واژها	فعلات	فاعلاتن	فعلات	فاعلاتن
(ج) همسایگانم ز آه سحرگاه از حال زارم کردند آگاه					
	پایه های آوایی	هم سا ی گا	نم	زا ه س حر	گاه
	از حال زا	رم	کر دن د آ	گاه	
	نشانه های هجایی	- □ -	-	- □ -	-
	وزن واژها	مستفعِلن	فع	مستفعِلن	فع
۳	الف) همسان دولختی (مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعلاتن) ب) همسان (مفاعِلن مفاعِلن مفاعِلن مفاعِلن)				
۴	«د» مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعِلن				
۵	«الف» - وزن مصراع سوال و بیت «الف»: (مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن) بیت ب: مفعول مفاعِلن مفعول مفاعِلن بیت ج: فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعِلن بیت د: مستفعِلن مستفعِلن مستفعِلن مستفعِلن				
۶	گزینه «ب»				
۷	الف چون در اوزان همسان دولختی وزن واژه ها به صورت متناوب تکرار می شوند.				
۸	ای مهر تو در دل ها وی مهر تو بر لب ها وی شور تو در سرها وی سر تو در جان ها				
	پایه های آوایی	ای مه ر	ت در دل ها	وی مه ر	ت بر لب ها
	وی شو ر	ت در سر ها	وی سر ر	ت در جان ها	
	نشانه های هجایی	- □ -	- □ -	- □ -	- □ -
	وزن واژها	مفعول	مفاعِلن	مفعول	مفاعِلن
بله - زیرا پایه های آوایی آن متناوب است و در نیم مصراع مکث وجود دارد.					
۹	الف) مفعول مفاعِلن مفعول مفاعِلن				

	(ب) درست	
	(پ) درست ؛ به صورت مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن هم دسته بندی می شود.	
۱۰	الف) همسان ب) الفبا مجاز از سخن پ) تراویدن الفبا	

درس ۱۲

علوم و فنون یازدهم / درس دوازدهم	
۱	کنایه در لغت یعنی طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس
۲	کنایه هم گونه ای از است که بر بنیاد اصل استوار است. طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس
۳	معنای کنایه ای «گندم از گندم بروید جو ز جو» را بنویسید. طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس
۴	هریک از کنایات زیر برای بیان چه مقصودی به کار می روند؟ الف) دست و پا گم کردن ب) فلانی دست به جیب است. طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس
۵	درستی یا نادرستی جملات زیر را مشخص کنید. الف) در کنایه هر دو معنی دور و نزدیک دریافت می شود، اما خواست گوینده معنای دور نیست. درست نادرست ☐ ب) معمولاً استعاره در واژه و کنایه در ساختار کلام روی می دهد. درست ☐ نادرست ☐ طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس
۶	گزینه درست را انتخاب کنید. الف) معنای کنایه ای «دسته گل به آب دادن» است. (اشتباه بزرگ کردن - دسته گل را در آب انداختن) ب) معنای کنایه ای «بازار شکستن» است. (دیوارهای بازار را خراب کردن - بی رونق کردن) طراح: ماندانا ساسانیپور - دبیر ادبیات چهارمحال و بختیاری منطقه فارس

۷	جواب درست را به سوال مناسب وصل کنید. الف) نقش بر آب زدن ب) موی شکافتن ج) پای به گل فرو شدن ۱- گرفتار شدن ۲- کار بیهوده کردن ۳- ریزبینی طراح: ماندانا ساسانیپور- دبیر ادبیات چهارم‌حال و بختیاری منطقه فارسان
۸	در کدامیک از بیت‌های زیر کنایه به کار رفته است؟ الف) به خون خود آغشته و رفته‌اند ب) دامن هر گل مگیر و گرد هر بلبل مگرد چه گل‌های رنگین به جوبارها ☐ طالب حسن غریب و معنی بیگانه باش ☐ طراح: ماندانا ساسانیپور- دبیر ادبیات چهارم‌حال و بختیاری منطقه فارسان
۹	در بیت زیر کنایه را پیدا کنید و مفهوم آن را بنویسید. زاغی از آنجا که فراغی گزید رخت خود از باغ به راغی کشید طراح: ماندانا ساسانیپور- دبیر ادبیات چهارم‌حال و بختیاری منطقه فارسان
۱۰	مفهوم کنایی قسمت مشخص شده را بنویسید. چنین است رسم سرای درشت <u>گهی پشت برزین، گهی زین به پشت</u> طراح: ماندانا ساسانیپور- دبیر ادبیات چهارم‌حال و بختیاری منطقه فارسان

پاسخنامه درس ۱۲	
۱	پوشیده سخن گفتن
۲	مجاز - مجاورت
۳	هر عملی، عکس‌العملی دارد همان‌طور که وقتی گندم می‌کاری، گندم نیز برداشت می‌کنی.
۴	الف) کنایه از دچار نگرانی شدن، هول شدن ب) انسان خیر و بخشنده‌ای است.
۵	الف) نادرست ب) درست
۶	الف) اشتباه بزرگ کردن

	(ب) بیرونق کردن	
۷	الف) ۲ (ب) ۳ (ج) ۱	
۸	ب	
۹	مصرع دوم، رخت کشیدن کنایه از کوچ کردن	
۱۰	کنایه از جهان فراز و نشیب دارد.	

پایگاه تخصصی زبان و ادبیات فارسی مستقر در استان همدان